

a nedá sa vraj určite vedieť, či by bol vyšiel, keby matka nebola zomrela. Vychádzal teda zo zrejme mýlného stanoviska, že § 285 Tr. z. predpokladá skutočné vyhnanie plodu a neuvedomil si, že predmetom zločinu vyhnania plodu je síce tak tehotná žena ako i jej plod, avšak právnym predmetom — cit. paragrafom chráneným právnym statkom — je život a neporušenosť ľudského plodu a život a neporušenosť tela tehotnej ženy len ako existenčný predpoklad plodu.

§ 285 Tr. z. predsa jasne hovorí aj o »usmrtení« — nielen o vyhnaní — plodu a s jeho hľadiska je naprosto nerozhodné, či došlo k usmrteniu plodu priamo a či nepriamo pre odstránenie jeho existenčného predpokladu t. j. pre usmrtenie matky — nositeľky plodu. Rozhodným je len to, či vôľa pachatela smerovala na zničenie plodu a či došlo k tomu v príčinnej súvislosti s činnosťou pachatela.

Jedinou výnimkou by mohlo byť pre ustálenie matriálneho súbehu podľa § 96 Tr. z. medzi prečinom podľa § 290 Tr. z. a pokusom zločinu podľa § 65 a § 285 Tr. z. keby včasný zákrok zachránil plod spôsobilý už k mimodeložnému životu. Tento prípad by bol mysliteľný najmä vtedy, keď je po ruke lekár alebo keď je on sám pachateľom. Dr. E. Račkovič.

Literatúra.

Dr. Ján Tarbajovský:

Niekoľko poznámok ku knihe Dr. Juraja Rajca :

»Princípy hierarchie normovej«.

Od vydania knihy prešiel dosť dlhý čas. Nie je však azda neaktuálne vrátiť sa k nej. Doteraz okrem oficiálneho posudku knihy¹⁾ a recenzií Dr. Štefana Polakoviča²⁾ a Dr. Jozefa Babora³⁾ neobjavilo sa žiadne pojednanie, ktoré by sa hlbšie zaoberalo otázkami v knihe prejednávanými. Predsa však kniha si zasluhuje pozornosť širšej verejnosti právnickej, lebo autor v nej rozoberá práve tie základné otázky, ktoré zaujímajú, i majú zaujímať každého právnika, či teoretika, či praktika, totiž otázky možnosti práva vôbec, platnosti práva, objektívnosti práva i jeho spravodlivosti a vyznačuje zásady metódy, ktorou dochádza k riešeniu týchto otázok.

Od začiatku 20. storočia, ale hlavne po svetovej vojne v právnej vede stále viac a viac získavala pôdu tak zv. normatívna teória práva. Iste má na tom zásluhu jasná teoretická stavba tejto vedy, ale aj to, že stanovisko tak zv. normativistov, ktorí z vedy vylučovali hodnotenie, predovšetkým otázku spravodlivosti práva a popierali platnosť akýchkoľvek absolutných, večných hodnôt, vyhovovalo relativistickému sve-

¹⁾ Posudok prof. Dr. Tuku a Dr. Kizlinka. Právny obzor, roč. XXIV. č. 3.

²⁾ Filozofický sborník, roč. 1941 č. 1.

³⁾ Kultúra, roč. XII. č. 12.

tonázoru liberálnej demokracie, vyrastlej v pozitivistickom ovzduší 19. storočia. Relativizmus hodnôt však neuspokojuje. Človek chce mať istotu v svojom poznaní i konaní. Neuspokojuje preto ani veda, ktorá odmieta zaujať stanovisko k hodnotám, o ktoré človek usiluje, ba dokonca odmieta sa vysloviť aj o tom, či snaženie človeka môže byť vôbec objektívne.

Je len samozrejmé, že takýto jednostranný realizmus vyvolal reakciu aj vo vede. U nás práve knihu Rajcovu môžeme považovať za jeden z vedeckých prejavov tejto reakcie.

Kto však chce hovoriť o základných otázkach právnych, nemôže nezaujať stanovisko k normatívnej teórii právnej. I Rajec tak robí aspoň náznakom na konci knihy. Zásadne prijíma učenie normativistov (str. 130), že právo, t. j. právny poriadok, je norma, že táto norma je právnikovi daná a ak tento chce pestovať pozitívnu vedu právnú, môže túto normu len poznávať, nemôže ju však hodnotiť, nemôže sa vysloviť o tom, či jej obsah je správny alebo spravodlivý, a či nie. Stanovisko toto však Rajca zrejme neuspokojuje. Chce viac. Chce poznať podstatu práva,⁴⁾ chce určiť objektívnu normu, z ktorej by bolo možno určiť odantropomorfizované normy konania každého »Ja«.⁵⁾

Proti tejto snahe nemožno nič namietat, i keď azda mnohí pochybujú o úspešnosti takejto snahy. Dôležitejšie sú však dôsledky, ktoré Rajcovi z toho vyplývajú pre pozitívne vedy. Aby sa však mohlo na ne poukázať, treba si všimnúť predpokladov, z ktorých vychádza a myšlienkovej stavby, ktorá z týchto predpokladov vyrastá.

Predmet poznania a objektívnosť poznania. Už otázka po podstate práva naznačuje noetické východisko Rajcovo. Ak chceme poznať podstatu nejakého zjavu, musíme stáť na stanovisku noetického realizmu, ktorý učí, že vonkajší svet reálne jestvuje a poznávajúci subjekt ho môže poznať a to práve tak, ako jestvuje. Ak však vonkajší svet poznávame v jeho realite, je len samozrejma ďalšia otázka po poslednej príčine tejto reality. Takto realizmus vedie nutne k metafyzike. Pretože Rajec hľadal cestu k poznaniu podstaty práva, musel sa prikloniť k realizmu.⁶⁾

Podľa toho vonkajší svet je daný a človekovi neostáva len ho poznávať. Zpočiatku ho poznáva nesystematicky, objekt jeho záujmu nie je presne určený a okrem toho pri poznávaní je ovplyvňovaný subjektívnymi dispozíciami. Človek však chce poznanie isté, snaží sa objekt poznať systematicky a bez predsudkov, snaží sa teda po poznaní vedeckom, t. j. objektívnom, alebo ako to vyjadruje Rajec po poznaní »odantropomorfizovanom«.⁷⁾ Len takéto vedecké poznanie objektu môže

⁴⁾ Rajec: Princípy . . . , str. 12.

⁵⁾ o. c. str. 129.

⁶⁾ o. c. str. 73.

⁷⁾ o. c. str. 17—19.

viest k filozofickému poznaniu, ktoré znamená pochopenie podstaty objektu. Objektívne, vedecké poznanie umožňuje objekt sám, ktorý je pre poznávajúci subjekt poznateľný, i keď nie dokonale (Rajec je umiernený realista).⁸⁾ Ďalším prameňom objektivity nášho poznania sú vrcholné pojmy (bytie, vec, pravda, dobro, krása, čas, priestor, atď.) a vrcholné princípy (kontradikcie, dostatočného dôvodu a kauzality), ktoré sú nám habituálne dané.⁹⁾ Treba preto overiť si tieto vrcholné pojmy a princípy, aby sme ich overením overili si aj ostatné nimi doteraz získané pravdy,¹⁰⁾ pri čom najprv si musíme overiť vrcholné pojmy, z ktorých princípy sa skladajú. Ich overenie je však možné len vtedy, ak predpokladáme, že mimo poznávajúci subjekt jestvuje objektívna realita, v ktorej by mohli vrcholné pojmy zakotviť, od ktorej by mohli odvodiť svoju objektívnu platnosť.¹¹⁾ Pretože poznávaný svet a to tak svet mimo poznávajúci subjekt (extra animam), ako i svet v poznávajúcom subjekte (in anima) je vo vzťahu k svojej poslednej príčine, k Bohu, objektívna pravda nie je nič iného, ako premyslenie myšlienok božích cez poznávajúci subjekt a preto tiež prvé princípy ľudského rozumu čerpajú svoju evidenciu nepriamo v Božom rozume.¹²⁾ Tým teda pre noetický realizmus je preukázaná možnosť objektívneho poznania pomocou evidentných vrcholných princíпов.

To, čo je — to, čo má byť. Podľa uvedených poznanie je pravdivé popísanie a vysvetlenie objektu, alebo vytvorenie jeho odantropomorfizovaného obrazu. Rajcovi však ide o poznanie práva, ktoré chápe ako to, čo má byť. Pri tom si správne uvedomuje, že ak popisujeme niečo jestvujúceho, nijako nemôžeme určiť tým to, čo má byť. Preto Rajec chápe to, čo je, nielen ako jestvujúce, ale aj ako jestvovateľné, čím mu vzniká vedľa poriadku statického poriadok dynamický a tým v realite hierarchia hodnôt, ktorej poznaním sa poznávajúci subjekt dostáva do poriadku morálneho.¹³⁾ Aby sme však dostali normu, musí k momentu možnej jestvovateľnosti pristúpiť ešte moment normativity, vyjadrený určitým imperatívnym dôrazom. Tedy to, čo má byť, je z ríše dynamického poriadku. Len v tomto poriadku každé individuum snaží sa po rozvinutí svojej esencie. Kým však vo svete neživom je toto snaženie nevedomé, vo svete živom je toto snaženie už immanentné inštinktu a pudom. Človek sám tiež stojí v tejto realite so svojou rozumovou esenciou teleologicky nutne zameranou a preto musí usilovať o svoje seberealizovanie v rámci toho, čo má byť.¹⁴⁾ Pri svojom konaní poznáva cieľ i prostried-

⁸⁾ o. c. str. 73.

⁹⁾ o. c. str. 76.

¹⁰⁾ o. c. str. 27, 70.

¹¹⁾ o. c. str. 73.

¹²⁾ o. c. str. 80, 82.

¹³⁾ o. c. str. 65, 82 a násl.

¹⁴⁾ o. c. str. 85—86.

ky k nemu vedúce pomocou praktického rozumu, ktorý však je totožný s teoretickým rozumom a preto je podobne ako teoretický rozum vystrojený habituálne vrozenými vrcholnými princípmi praktickými, z ktorých hlavný znie: bonum est faciendum et prosequendum et malum vitandum.¹⁵⁾ Teda vrcholné praktické princípy umožňujú objektívne poznanie cieľa. Prostriedky k nemu vedúce však si volí človek sám. Pretože však mierou všetkého, aj svedomia, vloženého do praktického rozumu, je Boh, je tým určený najvyšší cieľ v Absolutnom dobri, a tým nepriamo aj prostriedky k tomuto cieľu vedúce. Takto sú teda objektivizované tak cieľ, ak i prostriedky k nemu vedúce.¹⁶⁾ Princíp záväznosti však človek nenachádzal len v sebe, ale aj mimo seba v realite hierarchicky učlenenej, ktorá podľa dispozícií individua, ktorými je individuum vystrojené pri sledovaní cieľa, tvorí, alebo prirodzený poriadok (u individuí neživých), alebo prirodzený mravný poriadok (u individuí živých a rozumných). Oba poriadky však predpokladajú zákon, ktorý ich udržuje. Pri tom musí byť ešte spoločný princíp zákonitosti. Týmto spoločným princípom je Večný zákon (lex aeterna). Tento večný zákon je príslušný vydať jedine Boh, ktorý má starosť o spoločnosť ľudskú. A on ho aj vydal stvorenstvu, pri čom ho prispôbil ako prirodzený zákon (lex naturalis) u individuí nerozumných a ako prirodzený mravný zákon (lex naturalis moralis) u individuí rozumných. Na tento sa viaže potom pozitívne právo (lex positiva), ktoré musí s ním byť v shode, ak má byť platné.¹⁷⁾ Len v tejto metafyzickej hierarchii normovej je určiteľná objektivita práva.¹⁸⁾

Rozdelenie vied a ich metóda. Ako sme videli, Rajec nachádza v realite jednak svet telesný, jednak svet duchovný. Preto tiež rozdeľuje materiálne vedy na prírodné a duchovné. Pretože veda je pravdivé popísanie a vysvetlenie objektu, musí veda voliť metódu zodpovedajúcu povahe objektu. Teda objekt určuje metódu. R. aj demonštruje na príklade vývoja fyziky a psychologie, že v ríši telesnej, ovládanej nutnosťou platí zákon kauzality, vysvetľujúci objekt z príčin prevážne účinných, kdežto v ríši duchovnej, kde vládne voľnosť, platí metóda morfológico-funkčná, vysvetľujúca objekt z príčin účelových.

I keď tedy Rajec predpokladá jedinú realitu, predsa táto sa mu rozpadá na dva svety: telesný a duchovný, podobne ako u pozitivistov. Kým však pozitivistom právom sa toto rozpadnutie sveta vyčíta, — lebo keď pripustíme len svet smyslami poznateľný, je nepochopiteľné, ako v telesnom svete, ovládanom nutnosťou, do ktorého aj človek so svojim telom patrí,

¹⁵⁾ o. c. str. 87—88.

¹⁶⁾ o. c. str. 96.

¹⁷⁾ o. c. kap. VII.

¹⁸⁾ o. c. str. 129.

môže byť voľne konanie, — zatiaľ Rajcovi toto rozpadnutie nijako nevadí, lebo jeho realizmus nutne ho vedie k metafyzike a tak k poslednej príčine oboch svetov, k Bohu, čím mu vzniká spoločný princíp oboch svetov. Pravda tento spoločný základ dostal len tým, že i nutnosť v telesnom svete chápe účelove ako smerovanie k cieľu (Bohom určenému), teda že aj kauzálny zákon chápe teleologicky,¹⁹⁾ čím vlastne pre svet telesný uplatnil metódu, ktorú pozitívnevedne zistil ako takú, ktorá platí pre svet netelesný. Toto však je len samozrejmé, lebo keď chcel si vytvoriť jednotný svetový názor, ako to v úvode vyznáva, musel si všetky zjavy telesné i duchovné vysvetliť jednotne, k čomu musel mať spoločného menovateľa metodického. Kauzálny zákon pre svet duchovný uplatniť nemohol, lebo ako sám správne hovorí, touto metódou nie je možné pochopiť človeka v jeho duchovnom vzraste,²⁰⁾ preto uplatnil metódu morfológicko-funkčnú, či teleologickú pre svet telesný. Toto však u Rajca nemá nijaký dôsledok pre pozitívne vedy prírodné, lebo v týchto mu neide o pochopenie podstaty objektu, ale len o jeho pravdivé popísanie o vysvetlenie a preto ich metóda sa bude vždy riadiť objektom, ako sa tento našim smyslom v svojej zákonitosti podáva. Za to však táto snaha o jednotné pochopenie objektu prináša neurčitost', pokiaľ ide o rozlíšenie predmetu a metódy vied duchovných, predovšetkým vedy právnej a národohospodárskej.

Rajec rozdeľuje duchovné vedy na psychológiu, sociológiu, históriu a filozofiu.²¹⁾ Keď odhliadneme od histórie, ktorá podľa Rajca zrejme iba popisuje určité deje a nesnaží sa ich vysvetliť, a od filozofie, ktorá ako veda vied, za akú ju má Rajec, by vlastne nepatrila na toto miesto Rajcovej hierarchie vied, ale kdesi na vrchol tejto hierarchie, zostávajú ako vedy duchovné: psychológia a sociológia. Psychológia poznáva a snaží sa vysvetliť iba duševné stavy človeka. A tak hlavný obor duchovných vied, pochopenie snaženia ľudského, zostáva sociológii. Do sociológie R. zahrňuje potom politiku, právovedu, nár. hospodárstvo, pedagogiu, náb. vedy a sémantiku. Keď zas tu odhliadneme od politiky, ktorej mnohí ešte upierajú povahy vedy a od pedagogie, náb. vedy a sémantiky, ktoré sa nezaoberajú vlastným snažením ľudským, zostávajú nám ako hlavné sociálne vedy u Rajca: právoveda a nár. hospodárstvo.

Je dobre známa snaha práve pestovateľov právnej vedy a národohospodárskej vedy o presné rozlíšenie predmetu i metódy týchto vied a to jak navzájom, tak aj voči sociológii; i rozhodné odmietajúce stanovisko mnohých, aby tieto vedy boli zahrňované do tak zv. sociológii. Môže preto prekvapiť, že

¹⁹⁾ o. c. str. 113, 45.

²⁰⁾ o. c. str. 60.

²¹⁾ o. c. str. 31.

Rajec tak právnu vedu, ako i národohospodársku vedu zarádzuje do sociologie, bez toho že by, jednak zaujal stanovisko k týmto snahám, jednak aby aspoň naznačil, čím sa líšia tieto dve vedy keď už ich podraduje pod spoločný pojem a aký je rozdiel medzi ich metódami. Je však pochopiteľné, že tak nerobí, lebo Rajcovi tieto problémy ani nevznikajú.

Ako sme videli, Rajcovi to, čo má byť, teda norma, vzniká len tak, že to, čo je, chápe nielen ako jestvujúce, ale aj ako jestvovateľné, teda ako to, čo môže byť. Len keď postavíme človeka do reality takto pochopenej, vystupuje do popredia snaženie človeka a jeho smerovanie k cieľu, teda duchovná oblasť, v ktorej vládne voľnosť (pri čom ona jestvovateľnosť u človeka sa bude javiť ako voľné smerovanie k cieľu). Pretože však i duchovná oblasť má svoju poslednú príčinu v Bohu, ono snaženie človeka n u t n e musí smerovať k poslednému, Najvyššiemu cieľu a preto slobodná vôľa, ktorá vyberá prostriedky na ceste k tomuto cieľu, musí byť v shode s vrcholnými zákonami konania, smerujúcimi k Bohu. A tak cieľom pochodov slobodnej vôle podľa Rajca je: byť povinným a podľa toho normativita potom znamená povinné smerovanie k cieľu.²²⁾ Pretože duchovným svetom takto pochopeným zaoberá sa sociologia, je ona vedou normatívnou a rovnako normatívnymi musia byť aj jej dielčie vedy: právoveda a nár. hospodárstvo.²³⁾

Tento výsledok prekvapuje predovšetkým, pokiaľ ustaľuje normatívnu povahu národohospodárskej vedy. To však je u Rajca len dôsledné, lebo normativitu chápe ako smerovanie k cieľu, povinnosť ako cieľ slobodnej vôle. Lenže ak chceme hovoriť o cieľi slobodnej vôle, teda musíme predsa povedať, že cieľom slobodnej vôle je dosiahnuť cieľ, postulát, to, čo je chcené. Ak však hovoríme, že cieľom slobodnej vôle je povinnosť, nemyslíme už vlastne na cieľ, ale na dôsledok, lebo vlastne tu povinnosť je d ô s l e d k o m slobodnej vôle, ktorá má práve i podľa Rajca v shode s vrcholnými zákonami konania, smerujúcimi k Bohu. Pretože si to R. neuvedomuje, smerovanie k cieľu (teleologia) je mu normativitou a nár. hospodárstvo (ktoré práve jedná o cieľoch a prostriedkoch k nim vedúcich) spadá mu v jedno s vedami normatívnymi. I tu príčinou toho je jeho snaha po jednotnom pochopení jednak voľného smerovania človeka k cieľu, jednak jeho konanie podľa normy. K jednotnému ich pochopeniu musel mať aj spoločnú metódu a preto povinnosť chápe ako cieľ. Redukuje normativitu na teleologiu ako prv, keď chcel jednotne pochopiť svet telesný a duchovný redukoval tiež kauzalitu na teleologiu.

Teda ani sociologia, ale ani jej dielčie vedy, právna veda a národohospodárska veda nie sú u Rajca vlastne vedami

²²⁾ o. c. str. 95.

²³⁾ o. c. str. 95, 130.

normatívnymi ale teleologickými; lebo keď chápú svoj predmet ako smerovanie k cieľu, na otázku, prečo je chcený určitý cieľ, musia dôsledne odpovedať tým, že je chcený iný cieľ, až dôjdu k poslednému cieľu, čo však je metóda teleologická. Tu však zas vzniká otázka, ako môže byť právna veda vedou teleologickou. Veď predsa keď norma je to, čo má byť, a to i podľa Rajca, na otázku, prečo niečo má byť, nemôžeme odpovedať tým, že je to chcené, ale vždy len tým, že niečo iné má byť. Keď niekto podľa rozsudku má byť potrestaný, na otázku, prečo tak má byť, nemôžeme odpovedať tým, že tak chcel zákonodarca, alebo snáď sudca, lebo takto by sa nám stratil celý právny poriadok, ale musíme odpovedať, že v trestnom zákone je uložená povinnosť uložiť trest na čin, teda musíme sa odvolať na inú normu, v ktorej povinnosť bola uložená.

Ako vidieť Rajcov pojem normativity, ako mu vychádza z jeho filozofie, nie je vlastne upotrebitelný na právnu vedu, lebo prináša so sebou metodické dôsledky v práve neudržateľné. Okrem toho ukazuje, že nie sú všetky vedy, ktoré R. zahrnuje do sociológie, vedami normatívnymi.

Vieme však, že podľa Rajca predmet vedy určuje jej metódu. Jeho pojem normativity bol získaný tzv. metódou filozofickou, pri čom predmetom poznania bola realita ako celok.²⁴⁾ Predmetom pozitívnych vied však je len výsek z reality a preto ten určuje ich metódu. Nemôže preto ani z jeho pojmu normativity vychádzať nijaký dôsledok pre metódu jeho pozitívnych vied sociálnych (právnej a národohospodárskej a tieto sú teda odkázané na seba pri hľadaní svojich metodických ciest. Preto tiež R. uspokojuje sa so zistením normatívnej povahy týchto vied a nijako nepovažuje za potrebné naznačiť aspoň zásady ich metód.

Ak však vedy sa rozdeľujú len podľa predmetu, ktorý skúmajú, vzniká otázka, čo tvorí delidlo medzi jednotlivými predmetmi. Ak však právo i národné hospodárstvo je systém noriem, kde je hranica medzi obidvoma druhmi tých noriem? Je predsa množstvo právnych noriem s obsahom hospodárskym. Maly by teda tvoriť predmet národohospodárskej vedy. Prečo potom však sú aj predmetom právnej vedy? Na druhej strane však, ak normativita je sledovaním cieľa a hľadaním prostriedkov k nemu, sú všetky normy právne i ekonomické prostriedkami k cieľu a preto predmetom právnej vedy. Prečo potom ekonomické normy sú predmetom vedy národohospodárskej? Zdá sa teda, že tu ide len o skúmanie rôznych stránok tohože predmetu. V tom prípade nemôže však táto rôznosť skúmania záležať v predmete, ale v spôsobe skúmania, teda v metóde, ako pri tom postupujeme. Potom i rozdiel medzi právnou vedou a národohospodárskou vedou je predovšet-

²⁴⁾ o. c. str. 71.

kým rozdielom v ich metódach, rozdielom v spôsobe, akým tvoria svoje poznatky.

Už vyššie bolo spomínané, že Rajec správne si uvedomuje, že v pozitívnych vedách nemôžeme uspokojivo vysvetliť všetky zjavy vonkajšieho sveta len jediným spôsobom a že teda v pozitívnych vedách nevystačíme len jedinou metódou. Sám zisťuje, že okrem metódy kauzálnej musia pozitívne vedy pracovať aj metódou morfológicko-funkčnou, ak chcú si vysvetliť duševné zjavy. Predsa však z tohoto poznatku nevodzuje nijaké dôsledky pre rozdelenie vied, ba prijíma za svoje rozdelenie vied, ako ho vypracoval krajný pozitivizmus (Comte),²⁵⁾ ktorý si predmet pozitívnych vied predstavoval ako proste súci, existujúci, vysvetľoval ho jedinou metódou kauzálnou a preto ani nemohol vedy deliť podľa metódy, ale len podľa predmetu. Ak však uznáme, a to i s Rajcom, že nepoznávame len to, čo je, jestvuje aj to, čo má byť a že teda nemôžeme pracovať len metódou kauzálnou, lebo pri tejto nám uniká rozdiel medzi tým, čo má byť a čo nemá byť, ale že musíme mať aj inú metódu, pri ktorej práve rozdiel medzi tým, čo má a čo nemá byť by sa nám objavil, musíme uznať aj to, že rozdiel medzi vedami je predovšetkým v tom, jak chápú svoj predmet, akým spôsobom odpovedajú na otázku »prečo«, teda akou metódou pracujú. Toto bola práve práca tzv. normativistov, ktorí odmietli pozitivistické rozdelenie vied len podľa predmetu a vedľa systému vied poznávajúcich len to, čo je, pracujúcich metódou kauzálnou, postavili systém vied poznávajúcich to, čo má byť, pracujúcich metódou normatívnou.²⁶⁾

Ako je teda možné, že Rajec, ktorý rozhodne odmieta pozitivizmus, lebo, ako sám hovorí, ním sa dostávame len »k obyčajnej fakticite a v právnej vede k pozitívnemu chápaniu pojmu práva«,²⁷⁾ predsa prijíma rozdelenie vied od pozitivizmu? Len tak, že podobne ako pozitivizmus, pripisuje vede jedinu úlohu: čo najvernejšie, najpravdivejšie zachytiť objekt. Pri takomto zobrazovaní objektu je to však práve len predmet, ktorý dáva podklad pre rozdelenie vied a nie metóda. Aby však unikol chybe, do ktorej upadá pozitivizmus, ktorému táto metóda berie akúkoľvek možnosť rozoznať to, čo má a to, čo nemá byť, teda možnosť hodnotenia činov ľudských, možnosť učenia spravodlivosti práva, chápe realitu nie len ako čosi jestvujúceho, ale aj ako niečo jestvovateľného. Taktó sa mu objavuje v realite hierarchia hodnôt, v oblasti človeka — objektívny sociálny poriadok okolo neho v druhovom, ľudskom živote založený, — ktorý potom môže byť ob-

²⁵⁾ o. c. str. 30.

²⁶⁾ Ako je známe, Engliš svojou teológiou rozšíril tento metodický dualizmus na trializmus vied kauzálnych, teleologických a normatívnych.

jektívnu mieru hodnotenia konania človeka (vedľa subjektívneho svedomia každého »Ja«, v ktorom sú tieto pravidlá v písané do jeho srdca).²⁸⁾ Tento poriadok a z neho vyplývajúcu metafyzickú hierarchiu normovú poznáva filozofia, lebo pracuje k tomu primeranou metódou a preto jedine jej prislúši hodnotenie.²⁹⁾ I keď teda pre pozitívne vedy duchovné R. postuluje metódou morfológicko-funkčnú, je to vlastne v týchto vedách len stará metóda pozitivizmu, ktorá nám čo najpravdivejšie chce zachytiť, čo bolo, je, prípadne bude, ale nehovorí, čo má byť. To vidieť aj z toho, keď R. hovorí, že pozitívnu hierarchiu normovú možno poznávať v troch úsekoch: z minulosti (historicko-právne), z prítomnosti (normatívne) a z budúcnosti, na ktorom poli však sa už dostávame do zákonodarnej politiky.³⁰⁾ Na tom nič nemení, že normatívne poznávanie mu značí: dívať sa na normy, ako na pravidlá, ktoré majú byť.³¹⁾ Lebo ak ďalej hovorí, že z právnych noriem možno vytvoriť skutočnú pozitívnu hierarchiu normovú a z tejto metódou pozitívne vednú čistú náuku právnú, môže to znamenať len toľko, že úlohou vedy je zistiť normy, ktoré tu sú a o nich vypovedať pravdu.

To znamená, že kým Rajec v svojej filozofii zamieta rozhodne pozitivizmus, v oblasti pozitívnych vied zostáva pozitivizmu verný. Nie je pri tom bez významu, že vedy, ktoré pri význačení svojej hierarchie vied označil ako *m a t e r i á l n e*, v celom svojom pojednaní dôsledne nazýva *p o z i t í v n y m i*. To však je celkom pochopiteľné, keď si uvažíme, že od pozitivizmu je len krok a to celkom dôsledný k noetickému realizmu. Obidva smery totiž vychádzajú z toho, že človek poznáva realitu tak, aká ona v skutočnosti je. Kým však pozitivizmus odmieta položiť otázku po poslednej príčine a tým sa dostáva do logického odporu, lebo nevie uspokojivo vysvetliť súčasnú existenciu telesného sveta, ovládaného nutnosťou a duchovného sveta, kde vládne voľnosť, realizmus dôsledne robí tento krok a dostáva sa do metafyziky. Nie je tu bez zaujímavosti ani to, že práve R., noetický realista, ktorý teda vychádza z celkom opačného pólu, ako tak zv. normativisti, ktorí vychádzajú z kritického idealizmu Kantovho, prijíma v zásade učenie týchto normativistov. Avšak ani to neprekvapí, keď si spomenieme, že práve týmto normativistom (Weyr), vyčítal prof. Kallab v svojich polemikách, že opustil svoje východisko kritický idealizmus a v svojej metodológii nevedomky sa priklonil k pozitivizmu,³²⁾ lebo ako sme videli,

²⁷⁾ o. c. str. 66.

²⁸⁾ o. c. str. 112.

²⁹⁾ o. c. str. 130.

³⁰⁾ o. c. str. 129.

³¹⁾ o. c. str. 130.

³²⁾ Jar. Kallab: Právni věda a věda o právu. Časopis po právní a státní vědu, roč. 1935, str. 321 a ďal.

realizmus v oblasti svojich pozitívnych vied síce môže sa shodnúť s pozitivizmom, nikdy však s dôsledným kritickým idealizmom.

Z týchto poznámok vychádza, že síce Rajec dosiahol svojho cieľa.³³⁾ vytvoril si jednotný svetový názor, neprispel však nijako k objasneniu tých páľčivých problémov metodických, ktoré vznikly po shrútení sa zdanlivo jednotnej metódy pozitivizmu.

Osobné zprávy.

In memoriam prof. Dr. Jaroslava Kallaba.

Pred rokom postihnutý ťažkým tramwayovým úrazom bojoval dlhé mesiace o život a prácu. Už-už sme sa radovali, že pevné zdravie predsa len zvíťazí, ale potom prišla krátka kríza a dňa 10. II. t. r. prestalo unavené srdce biť nadobro. Jaroslav Kallab, riadny profesor trestného práva a poriadku na brnenskej právnickej fakulte, tíško opustil tento svet. Akoby zvláštna hra náhody: vo veku 63 rokov, práve tak, ako jeho priateľ, prof. Milota, tri roky po šťastnom dovŕšení šesťdesiatky.

Kallab bol nesporne učencom svetového formátu. Zanechal celý rad vynikajúcich prác,^{*)} písal do mnohých medzinárodných publikácií, niekoľko razy prednášal v medzinárodných spoločnostiach, mal mnoho vynikajúcich priateľov, i v cudzine a bol uznávaný doma i za hranicami.

V obore trestného práva bol znamenitým priekopníkom prehlbovania dogmatických inštitúcií základným aspektom metodologickým; nie obsah inštitúcie sám o sebe je hlavný, dokazoval, ale okolnosť, či hľadisko poznávajúceho subjektu je metodicky zdôvodnené a prečistené. Tento poznatok je jedným z najväčších prínosov Kallabových.

Ako právny filozof (otázky právne filozofické miloval snád ešte viac ako vlastný obor) učil — získavajúc si tým nehynúcu zásluhu — že celý svet kultúry je založený na troch praprincípoch: krásy, dobra a pravdy. Kauzálnne vedy majú ako svoj konečný pól pravdu; ale právo, právne normy: dobro. V tom postavil sa vedome proti svojmu vynikajúcemu priateľovi prof. Frant. Weyrovi: nestačí pre skutočné právne normy, že sú súhrnom štátnych noriem, ale treba, aby právne normy byly normami správnymi, kultúrne spravodlivými, aby byly zamerané k ideálu dobra.

Zanietený hlásateľ dobra nemohol byť človekom malým. Miloval slabých a bezmocných. Veľkú prácu svojho organi-

³³⁾ o. c. str. 13.